

ПОДГОТОВКА ЗА ОГРАМОТЯВАНЕ НА 6–7-ГОДИШНИТЕ ДЕЦА

Виолета Златева

ЦДГ №3 „Кокиче“ – Плевен

Резюме: Авторът споделя опит за формиране на умения у децата да извършват звуков анализ на речта, като се апробират ефективни методи, средства, подходи, отразяващи програмното съдържание за специализирани умения на децата за подготовка за ограмотяване в детската градина и приобщаване на родителите към подготовката за ограмотяване на децата.

Keywords: preparation for literacy whit personal approach, sound analytic - synthetic method of training in literacy

Темата за грамотността е актуална от момента на възникване на писмеността. С течение на времето възникват много и разнообразни определения за грамотността. Терминът „грамотност“ (Literacy) е гръцки по произход. Въведен е от Цицерон. Според него грамотни са всички, които могат да четат на латински език. В българския тълковен речник са посочени следните дефиниции за грамотен и грамотност: „Грамотен: 1. Който знае да чете и пише. 2. Който е запознат с нещо, ориентиран в нещо – политически грамотен“, „Грамотност: 1. Качество и способност на грамотен. 2. Просвета, образование“. Близки по смисъл са определенията, посочени и в четириятотомния речник на руския език от 1990 г.

Важен момент в разбирането за грамотността е определението, дадено от ЮНЕСКО през 50-те г. на XX век: „...свкупност от умения, включващи четене и писане, възприемани в техния социален контекст“. По традиция ограмотяването е с приоритетно значение, тъй като овладяването на четенето и писането в единство с разбирането е основополагащо средство за успешно обучение и ефективен „инструмент“ за формиране на комуникативна компетентност и прилагането ѝ в различни сфери от детския живот.

Познати са над 100 варианта на методи за ограмотяване, които се класифицират на: *аналитични, синтетични и аналитико-синтетични методи*. В основата на тази класификация са следните критерии:

– *приетият път на познание* (от по-големите езикови единици – текст, изречение, дума и т.н., към по-малките – сричка, звук, буква и пр., или обратно – от по-малките езикови единици към по-големите);

– *преобладаващият тип мисловна дейност* (анализ или синтез).

Подготовката за ограмотяване в детската градина се ориентира към въвеждане на децата в езиковата и речевата действителност, боравене с основни лингвистични и комуникативни единици като текст, изречение, дума, сричка, звук; овладяване на четенето и писането като ефективни „инструменти“ за общуване и т.н. Подготовката за ограмотяване започва с изучаване на гласните чрез слушане, долавяне и отделяне на звуковете в думи.

Ето защо в подготвителна група в ЦДГ №3 „Кокиче“ – Плевен, педагогическият екип на 6–7-годишните си постави за ЦЕЛ: стимулиране на активността на децата при подготовката им за ограмотяване по ОН – БЕЛ в съответствие с ДОО.

Поставихме си следните задачи:

1. Практическо осъзнаване на основните езикови елементи от децата.
2. Формиране на умения у децата да извършват звуков анализ на речта.
3. Да се апробираат ефективни методи, средства, подходи, отразяващи програмното съдържание за специализирани умения на децата за подготовка за ограмотяване в детската градина.

4. Приобщаване родителите към подготовката за ограмотяване на децата.

Педагогическият екип предположи, че ако се реализира целенасочена, последователна и съзнателна подготовка за ограмотяването в предучилищна възраст, в края на възрастовия период децата ще имат необходимите знания и умения за постъпване в първи клас.

Регламентирания образователно-възпитателен процес в подготвителна група осъществихме по Програмата за подготвителна група и по утвърдените от МОМН учебни помагала на дидактичната система „Моливко“ чрез прилагане на креативност, индивидуализация и диференциация в учебния процес.

В педагогическата си работа се ръководихме от метода на К. Д. Ушински, който предлага звуковия аналитико-синтетичен метод за обучение в грамотност. Той предполага анализиране на свързаната реч на изречения, изреченията – на думи, думите – на срички, сричките – на звукове, звуковете – в срички, сричките – в думи, думите – в изречения, изреченията – в свързан текст. Препоръчва следните учебни похвати за осъществяване на упражненията над звуковата форма на речта:

- пренамиране на звукове в думи;
- подбиране на думи по дадени звукове;
- разлагане на думите на срички и сричките – на звукове;
- съставяне на думи от звукове;
- прибавяне на звукове (букви) в началото на думи;
- прибавяне на звукове (букви) в края на думи;
- разместване местата на звуковете в думи (напр.: лак - кал).

Като се има предвид, че звуковият анализ на речта е почти невъзможен без елементарно практическо осъзнаване на основните езикови елементи звук, сричка, дума, изречение, *акцентирахме* на:

- запознаване с дума – отделяне на думата от изречението като самостоятелна смислова единица;

- запознаване с изречение – отделяне на изречението от потока на речта като смислова единица;

- словесен анализ на изречението – разлагане на две-, трисловни изречения на съставлящите ги думи и съставяне на изречения от две, три, четири думи.

- сричков анализ на думата: разлагане на дву- и трисрични думи на съставлящите ги срички и съставяне на думи по определени срички;

- звуков анализ на думата – определяне на броя, мястото и последователността на звуковете (фонемите) в думи от три, четири звука и съставяне на думи с определени звукове, осъзнаване на смислоразличителната роля на фонемата;

Подготовката за ограмотяване в подготвителна група се изразява в готовността на децата да извършват аналитико-синтетична дейност върху езиков материал, с цел да се формира у тях фонематично възприятие. Постига се чрез усъвършенстване на фонематичния слух и се изразява в способността да се анализира речта въз основа на слуховото ѝ възприемане и да се определят в нея изграждащите я единици – изречение, дума, сричка и звук, като се определят и броят, мястото и последователността им в структурата на речта.

Психологическата готовност за ограмотяване се изразява в това, детето да владее такива психически новообразувания, които са характерни за писмената реч и са необходими за нейното успешно овладяване. Те са преднамереността и съзнателността при построяването им.

В педагогическото взаимодействие с децата по ОН БЕЛ, Ядро – Подготовка за ограмотяване, се съобразявахме със следните:

принципи:

- принцип за комплексност;

- принцип за единство на мислене и реч – той е основен, определящ избора на учебно съдържание и методическа структура на ситуацията, реализираща съдържанието;

- принцип за съобразяване с възрастовите възможности и особености на децата;

методи:

- обследване на речта. Целта е да се постигне разграничаване и изучаване на единиците на речта. Реализира се чрез приложение на специфични похвати (интониране и моделиране);

- дидактичните игри, разговори, беседи, онагледяването и др. *похвати:*

- интониране и моделиране.

В работата си апробирахме *философията за обучение с център детето*, поставена в контекста на родноезиковото и литературното образование, означаваща промяна в посока: от езика, изучаван от детето, към детето, изучаващо езика. Приложихме *личностноориентирания подход* в образователния процес на подготовка за ограмотяване, който изисква:

- поставяне на децата в позиция на активно действие с елементите на грамотността – напр. интониране, моделиране и т.н.;

- разширяване на нагледнодействените и занимателните елементи в процеса на начално ограмотяване – напр. дидактични игри, четивни пъзели, кръстословици и др.

При работа над формата на буквите могат да се използват *похвати* като:

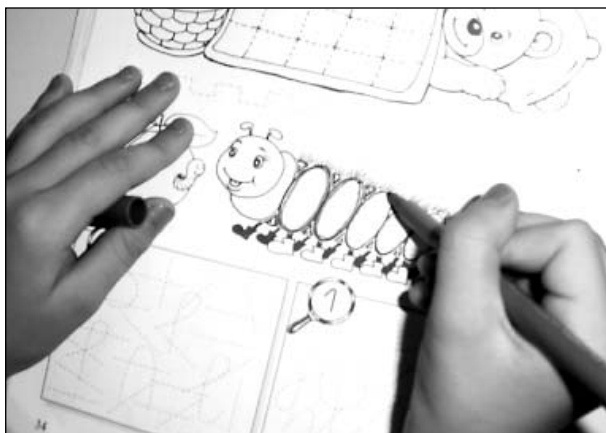
а) *Разпознаване на новата буква* в книжката по БЕЛ (децата подчертават или ограждат буквата), разпознаване и диференциране на новата буква в специално подготвени за всяко дете работни листове – работният лист съдържа и други букви, включително и сходни по форма с новата буква; детето огражда само новата буква.

б) *Скрити картинки с букви*. При оцветяване на фигурите около различните букви с различни цветове (напр. **а** – синьо, **о** – жълто, **е** – кафяво) децата проявяват картината. Работата със скритите картини е приятна и полезна за децата. Чрез нея те не само затвърждават графиката на отделните букви, но и развиват фините движения на ръката си, приучват се към точност, тъй като трябва да спазват ограничителите около буквата.

в) *Познавам ли буквите?* Децата разполагат с подвижни букви, пръснати на масата. Под диктовка на учителя те поставят буквите в буквена кутия. Ед-

новременно с това, при поставяне на всяка буква в кутията, измислят изречение, в което при съставяне на изречение поне две думи биха започнали с тази буква, при писане поне две думи биха започнали с тази буква. Например: Мая нарисува мече. Любомир лети като лястовичка. Свилен свири на пиано.

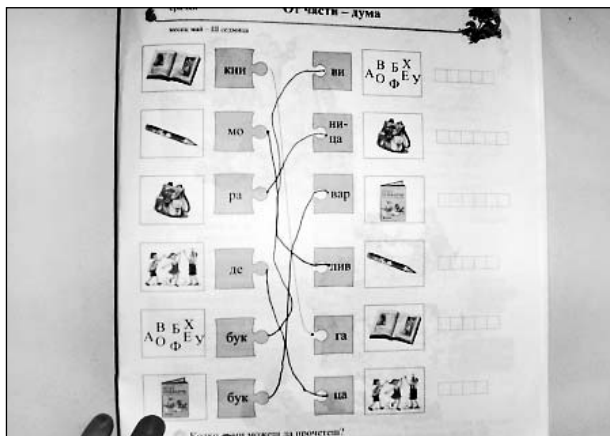
Мотивация за подготовка за огранотояване у децата формирахме успоредно с желанието да се чете. Някои от възможните решения в тази посока са:

– *подсилване на смисловото начало в упражненията по „четене“*, напр.: прогнозиращо „четене“ (съставяне) на изречение и текст с опора на предметни картини; прогнозиращо „четене“ на изречения с опора на сюжетни картини;

– четивни загадки (Колко думи можете да прочетете в думата „сокол“? – сок, око, кол); прогнозиращо „четене“ с изпуснати букви (р_са; _оса и т.н.); съставяне на думи от букви; четене на кръстословици, четивни загадки и др.;

– разнообразно мотивиране на упражненията в „четене“, напр.: игрова мотивация (уча, играейки); „четене“ чрез проблемни ситуации (напр.: логически упражнения от типа „Коя дума е излишна? – маса, стол, диван, ски“. Защо?); от части – дума;

– мотивиране на четенето въз основа на комуникативната му функция, напр.: съставяне на „книги-картинки“; прочитане на съобщение, писмо от любим литературен герой; четене на надписи, реклами, любопитни факти; организация на читателски кът в групата и др

За да осъществим по-пълна подготовка за ограмотяване на децата във връзка с подготовката им за новата социална роля „ученик“, се наложи пълноценно сътрудничество между детската градина и семейството като основен фактор за социалното, емоционалното, психологическото и интелектуалното развитие на децата. Взаимодействието и сътрудничеството планирахме в план за работа с родителите, включващ следните основни моменти:

1. Да проучим мнението на децата и на родителите за нивото на тяхната заинтересованост към заниманията по подготовка за овладяване на писмената реч.

2. Създаване на комплекс от подходящи форми и методи за съвместна работа с родителите, за повишаване нивото на интереса и компетентността, за провокиране на желанието за партньорство и съвместна практическа дейност с учителите в групата.

3. Създаване на непосредствен контакт между детската градина и семейството чрез подходящи форми на практическо взаимодействие.

За да установим отношението на родителите към подготовката за ограмотяване, проведохме анкета с всички родители в групата:

Анкета за родители

1. Има ли детето Ви библиотека с детски книжки?
2. Има ли предпочитания детето Ви към книжките които му купувате?
3. Има ли детето Ви любима книга ? Коя?
4. Какво предпочита Вашето дете: да гледа телевизия или да му четете?
5. Учите ли у дома детето си да познава буквите от азбуката?
6. Опитва ли се вашето дете да чете?
7. Търси ли Вашата помощ? Имате ли време за това?
8. Смятате ли , че преди постъпване в първи клас детето Ви трябва да умее да чете?

Аналогично с проучването на мнението на родителите проведохме и интервю с децата от групата, като им зададохме същите въпроси. Анкетата проведохме с родителите еднократно. Те споделиха, че децата имат библиотека, но голяма част от книжките не са специално подбрани според желанията им. Оказа се, че 60% не знаят коя е любимата книжка на техните деца. Около 80% от децата предпочитат да гледат телевизия, като родителите отчитат факта, че поради голямата заетост сами ги насочват към това. Споделят, че нямат време и необходимата педагогическа и методическа компетентност за ограмотяване на децата си. Децата споделиха, че родителите с неохота отделят средства за закупуване на книжки (70%), а останалите – че ползват книжките на кака и баба или имат недостатъчно книжки; децата предпочитат телевизията (90%), защото там виждат действията на героите в динамика с цвят, музика, движение; с огорчение споделят, че мама и татко „все нямат време за съвместно изучаване на букви и четене, коментари по съдържанието на прочетеното или въобще не се занимават с тях“ и че с тях се занимават бабите и дядовците или по-големите им братя и сестри.

Ето защо, след отчитане на анкетното проучване насочихме усилията си за съвместна работа в следните насоки:

1. Проведохме индивидуални разговори с родителите, които срещат затруднения в подготовката на децата за ограмотяване у дома.
2. Организирахме дни за педагогически консултации, на които съвместно с родителите разигравахме ситуации, попълвахме дидактически тестове и задачи, свързани с ограмотяването.
3. Подготвихме за индивидуална работа въпреки много дидактични игри, задачи, картинки за оцветяване и свързване на елементи на букви, чрез които детето съвместно с родителите си да упражнява и сподели придобитите знания и умения.

4. Ежедневно изнасяхме резултатите на децата от планирани ситуации по ОН БЕЛ.

5. Проведохме открити режимни моменти по ОН БЕЛ, за да запознаем родителите как се справят децата им в обучаваща ситуация и в същото време родителите да видят обучителни методи, средства и похвати на работа при подготовката за ограмотяване.

Реализираните дейности по *подготовката за ограмотяване* дават възможност за:

- участие на учителите в квалификационни форми за обучение;
- използване на атрактивни, интерактивни и иновационни методи на взаимодействие: дете-родител-учител.
- овладяване на български език от 6–7-годишни деца и повишаване на индивидуалните им постижения, съотносими с ДООИ за предучилищна възраст.
- създаване на мотивация на 6–7-годишни деца за редовно присъствие в детската градина и общуване в детска среда.
- понижаване на степента на трудност при усвояване на минимум от знания за постъпване в училище.
- желание и интерес за участие в образователен процес.
- равен шанс на децата за постъпване в първи клас и успешна социализация.

БЕЛЕЖКИ

1. <http://referati.net>
2. <http://pomagalo.com>

ЛИТЕРАТУРА

Петрова, Е. *Подготовка на децата за училище*. С., 1989 г. „Грамотност и ограмотяване“

Касабова М. *Иновационна билингвална технология за усвояване на българските морфологични структури*.

Violeta Zlateva

✉ Kindergarten 3 Kokiche
5800, Plevan, Bulgaria

Tel. 064832311: GSM: 359 0889859995

e-mail: v.zlateva@abv.bg